

Æstetik og eksperimenter i børnehaven

Michael Blume, Forsknings- og udviklingscenter for Børn og Unges kultur, VIA University College

B U P L

Dette hæfte bygger på aktionsforskningsprojektet 'Æstetisk pædagogisk praksis', som er udført af VIA University College ved Anne Petersen, Michael Blume og Sonja Svendsen. Projektet blev ledet af Jens-Ole Jensen.

Læs også hæftet "Æstetik og improvisation i børnehaven". Du kan finde begge inspirationshæfter elektronisk her: bupl.dk/inspiration

Redigering: Kasper Anthon Sørensen, BUPL
Ansvarlig konsulent hos BUPL: Daniela Cecchin – dac@bupl.dk

Grafisk design: Jeanne Olsen
Tryk:

Indhold

Indledning	4
Eksperimentel praksis i kunst og videnskab	6
Fuskeri	6
Det nye skal erkendes som nyt	7
Eksperimenter med vand og lyd	8
Eksperimentelle praksisser i børnehaven – 3 eksempler	8
Eksperimenter med lys og skygge	10
Eksperimenter med farver	14
Pædagogens rolle i arbejdet med	18
eksperimentelle processer	18
Om tilgangen til eksperimentelle processer i børnehøjde	18
Eksperimentelle miljøer i børnehaven	20
Afrundende betragtninger	21
Litteratur	22

Indledning

Dette inspirationshæfte tematiserer store og små eksperimenter i æstetisk pædagogisk praksis. Som eksemplet ovenfor antyder, sker der rigtig meget, når børn og pædagoger arbejder med en undersøgende tilgang til et æstetisk tema, og det, der sker, skaber også mange spørgsmål. Det kan man godt forstå, fordi en sammenkobling af eksperimentelle metoder med æstetiske temaer i pædagogisk arbejde ikke er indlysende med det samme. Eksperimenter, fuskéri og æstetik er begreber, som man ikke nødvendigvis sætter direkte i relation til hinanden. De relaterer sig mere til viden-skab og kunst. Her bruges eksperimenter til at opfinde noget nyt, og begrebet fuskéri sættes i forbindelse med kreativitet. Opfindsomhed og kreativitet betragtes mange sammenhænge som værdifulde evner, og derfor findes der en del beskrivelser og refleksioner om karakteristiske egenskaber i forbindelse med eksperimentel praksis. De kan skærpe opmærksomheden på det, der sker, og kan på denne måde også bidrage til en teoretisk fundering af eksperimentelle praksisser i børnehaven.

I nærværende hæfte er der således fokus på den eksperimentelle praksis. I ord og billeder forsøges det at indfange mangfoldigheden af sanselige, kropslige oplevelser, som er forbundet med en eksperimentel tilgang til æstetisk virksomhed. I denne sammenhæng er to centrale spørgsmål gennemgående: Hvad kendetegner eksperimentelle arbejdsprocesser i børnehøjde, og hvordan kan man som pædagog metodisk bruge eksperimenter og fuskéri til kvalificering af det pædagogiske arbejde med æstetiske temaer?

” Hvordan kan man som pædagog metodisk bruge eksperimenter og fuskéri til kvalificering af det pædagogiske arbejde med æstetiske temaer?

I hæftets første del beskriver jeg kort karakteristiske egenskaber ved en eksperimentel praksis i videnskab og kunst. Derudover afklares sammenhængen mellem fuskéri og kreativitet. Det er klart, at man ikke uden forbehold kan overføre teoretiske aspekter, som er hentet fra videnskab og kunst, til at belyse pædagogisk praksis i børnehaven. Men de kan hjælpe med til at sætte ord på signifikante træk, der kendetegner eksperimentelle processer. På denne måde kan de bruges til at komme ind på det læringspotentiale, som eksperiment og fuskéri åbner op for.

Eksperimentelle rammer i børnehøjde appellerer til en forholdsvis åben sanselig og kropslig tilgang til materialiteten. I kraft af udforskende handling opstår mangfoldige perceptuelle erkendelsesmuligheder, og disse undersøger jeg ved hjælp af et antropologisk perspektiv på handling og perception (Grupe, 1982). Tilgangen anvendes til at kunne sætte ord på de læringsmuligheder, som opstår i dialog mellem barnet og tingene i eksperimentelle kontekster.

Udvalgte store og små eksperimenter beskrives i hæftets anden del gennem en kombination af tekst og fotografi. Her er intentionen tredelt. For det første bruges eksemplerne til at anskueliggøre børns læringspotentiale ved eksperimentel praksis. For det andet belyses derigennem de forskellige måder, hvorpå pædagogen metodisk kan bruge en eksperimentel tilgang til æstetisk pædagogisk arbejde. Og for det tredje forsøges det at finde frem til generelle egenskaber, der karakteriserer eksperimentel praksis i børnehøjde.

I hæftets tredje og sidste del belyses pædagogens rolle ved arbejdet med eksperimentelle processer. Afslutningsvis diskuteres det, på hvilken måde en eksperimentel tilgang til æstetisk praksis kan kvalificere æstetiske læreprocesser. Det empiriske materiale i hæftet er hentet fra forsknings- og udviklingsprojektet Æstetisk pædagogisk praksis, som blev til i samarbejdet mellem pædagoger fra tre deltagende institutioner i Herning, Aarhus og Randers og forskere fra VIA University College. Projektet er støttet af BUPL's forskningspulje.

FAKTA OM PROJEKTET

Æstetisk pædagogisk praksis var et toårigt aktionsforskningsprojekt med det formål at afdække og udvikle eksisterende praksisser og opfattelser af æstetik i det pædagogiske arbejde i børnehaver. Det overordnede forskningsspørgsmål handlede om, hvordan man kan udvikle æstetisk pædagogisk praksis med henblik på at fremme øget kreativitet og innovative evner. I denne forbindelse har forskerteamet i stigende grad fået øjnene op for børns store engagement ved eksperimentelle processer i æstetisk virksomhed. Det kunne tydeligt ses, at arbejdsprocesser får dynamik og intensitet, når børnene selv får lov til at være aktive, udforskende og eksperimenterende. Det har vakt interessen for en uddybende kvalitativ undersøgelse af hovedsageligt eksperimentelle processer gennem aktionsforskning (Madsen, 2010; Duus et al., 2012; Nielsen & Nielsen, 2010).

Parallelt i tre institutioner blev der iscenesat eksperimenterende miljøer, hvor børn og pædagoger i fællesskab har arbejdet med forskellige æstetiske temaer. I aktionsforskningsforløbet har vi forsøgt at identificere, beskrive, dokumentere og reflektere over de faktorer og rammer, der er forudsætning for, at børn kommer til at eksperimentere og udvikle egne eksperimenter og æstetiske produkter på en legende måde. Den eksperimentelle praksis fra børnehaven Paletten i Herning danner det empiriske grundlag i dette hæfte.

I en lind strøm støder en kaskade af vand imod aluminiumsbakken.

Lyset omdanner vand-dråberne til små lysstriber, som omsvøber pigen for et øjeblik, inden de må overgive sig til tyngdekraften og falder ned på fliserne.

Selvfølgelig er aluminiumsbakken hævet som skjold og forhindrer, at pigen bliver ramt af vandstrålen. Men det er ikke det, der er meningen. Pigen på legepladsen er i gang med et eksperiment, som er iscenesat af to pædagoger i børnehaven Paletten i Herning.

Det er et lydeksperiment. Hvordan lyder det egentlig, når vandstråler rammer en tynd metalbakke? Det lyder voldsomt, og når hun bøjer hovedet fremad, er det ikke for at lytte intenst, men for at beskytte hovedet.

For pigen er dette lille eksperiment med vand og lyd forbundet med en intensiv, sanselig, kropslig oplevelse. En æstetisk oplevelse? Kan man overhovedet kalde det et eksperiment, når børn i børnehavealderen leger med vand, lyd, materialer, farver og former, eller er det fuseri? Og hvad lærer de egentlig af det?

Eksperimentel praksis i kunst og videnskab

Både i kunsten og i videnskaben bruges eksperimentelle praksisser med det formål at fremstille noget nyt eller opfinde noget (Welsch, 1995; Ahrens, 2011; Rheinberger, 2012). Det kan være et nyt kunstværk, ny viden eller nye produkter. Bortset fra tankeeksperimenter foregår de fleste eksperimenter i et atelier eller et laboratorie. Dermed finder de sted i en kunstig virkelighed og er afgrænset i rum og tid. I eksperimentel virksomhed spiller teknikken og materialer en væsentlig rolle. Teknikken griber ind i materialiteten og har en medierende eller transformerende funktion. Der forandres og flyttes rundt på tingene, eller der kombineres materialer på ukendte måder, og resultatet ventes med spænding. Et karakteristisk kendetegn ved eksperimentel praksis er, at man ikke i forvejen ved, hvad og hvordan resultat bliver. I de fleste tilfælde er resultatet ukendt eller anderledes end forventet. Det nye kan give modstand eller undvige et målrettet greb, og nogle gange finder man det nye uden at have søgt efter det. Derfor kan det nye nogle gange have et overraskende eller tilfældigt element i sig (Rheinberger, 2012). I digtet Noget om tab og gevinst anskueliggør Halfdan Rasmussen (2003, s. 52) denne proces – hvordan man finder noget nyt, som man slet ikke har søgt efter.

Noget om tab og gevinst

Min skrivemaskine har mistet en skråstreg i ø.

Den skriver bestandigt en so, når jeg mener en sø.

Og skriver jeg, bonden har bøfler,
da står der bofler.

Så nu har jeg endelig fundet et rim på kartofler

Et nyt rim findes ved en tilfældighed, og digtet er muligvis opstået ved en systematisk inddragelse af tilfældigheder. Halfdan Rasmussen sætter bogstaver, ord og meninger sammen på nye måder, og således får digtet sin originalitet og er et resultat af en leg med tilfældige bogstaver og ord. Det samme kan også kendetegne den eksperimentelle praksis. Man finder tit noget, som man ikke søger efter, eller man finder noget andet end det, man søger. I kunsten er eksperimentelle processer snarere et redskab til at finde nye udtryksmulig-

heder, perspektiver eller medier. Tingene skal ses på ukendte måder, og eksperimentel praksis skal åbne et rum af "uendelige potentialiteter" (Welsch, 1995).

Forholdet mellem at søge og finde er væsentligt for eksperimentelle processer. Pablo Picasso har pointeret det på følgende måde: *Jeg søger ikke, jeg finder*. Ifølge Picasso er der en afgørende forskel på, om man søger eller finder det nye. I søgeprocesser går man ud fra eksisterende ting og genfinder det nye i det allerede kendte. Dvs. når man søger, så videreudvikler man på det kendte. Men at finde er noget andet. Her går man nye veje – man forlader kendte stier og betræder nye områder. Selvfølgelig kan man finde noget nyt ved held og tilfældighed, men det forklarer ikke det hele. At finde noget nyt eller være opfindsom er ligeledes et resultat af faglighed, kompetence og intuition.

I atelier og laboratorie kombineres søge- og findeprocesser. Søgning er mere forbundet med systematik, præcision og omhyggelighed. Man sætter noget i gang og undersøger målrettet resultaterne. Ved findeprocesser opgiver man målrettetheden og giver plads til intuition og tilfældighed. På denne måde rummer eksperimentelle processer både rationalitet og systematik, men også uorden og irrationalitet. I denne sammenhæng må man aldrig glemme, at eksperimentel praksis er en handlingsorienteret praksis. Videnskabshistorikeren Hans-Jörg Rheinberger pointerer forholdet således: *Man muss etwas Neues machen, um etwas Neues zu sehen* (2012, s. 10). Man gør noget, undersøger noget eller sætter noget i gang på en målrettet eller intuitiv måde. Således udformer eksperimentelle praksisser sig som skabende virksomhed i spændingsfeltet mellem målrettethed og intuition. Det samme spændingsfelt findes også ved kreative praksisser og kendetegner bl.a. fuskeribegrebet.

Fuskeri

I sin oprindelige brug sættes *fuskeri* i forbindelse med sort arbejde, snyd eller sjuksket gør-det-selv-arbejde (ordnet.dk). Begrebet har en negativt ladet betydning og er ikke noget, man burde tematisere i denne sammenhæng. Men i krea-

tivitetsforskningen ser man anderledes på det. Her tilskriver professor i psykologi Lene Tanggaard (2010 a) fuskeri en kreativitetsfremmende funktion på lige fod med eksperiment og leg. Hun mener, at fuskeri kan være en kilde til opfindsomhed (Tanggaard, 2014). Inspiration dertil har hun fået af erhvervsskoleelever på en elektroniklinje. Hun kunne se, hvor meget de lærte ved at fuske med deres egne projekter og idéer efter undervisningen. Processen var drevet af pragmatiske grunde. Ting som computer, telefon eller skærm skulle laves eller repareres med de materialer, de havde til rådighed på skolen. Fuskeri var ikke forbundet med en bestræbelse på at være opfindsom, men opfindsomhed var mere en praktisk nødvendighed og et resultat af fuskeri. Eleverne skulle rode med de ting, som var lige ved hånden, og finde frem til deres brugsmuligheder og nytteværdi i andre sammenhænge (Tanggaard, 2014, s. 41 ff.).

Ifølge Tanggaard udmærker sig fuskeri ved sin undersøgende tilgang til redskaber og materialer. Man manipulerer, roder rundt eller sjusker, og mens man gør det, afventer man et svar fra materialet. På denne måde forsøger man at finde ud af, hvad materialet inviterer en til at gøre. I processen opstår der nye muligheder eller nye idéer. Man tvinger ikke en idé frem, men lader idéen komme til sig. På grund af denne handlende, undersøgende tilgang til redskaber og materialer tilskriver hun fuskeri en kreativitets- og opfindsomhedsfremmende funktion (Tanggaard, 2010 a, 2014).

Fuskeri gør en opfindsom på en pragmatisk måde, og denne egenskab markerer forskellen til eksperimentet. Eksperimenter i videnskab og kunst er kendetegnet ved, at man kombinerer redskaber og materialer med det formål at være opfindsom og nyskabende. Derimod har fuskeri et andet udgangspunkt. Der er et problem eller formål, og det skal undersøges og løses med det, der står til rådighed. Man finder nye løsninger ved hjælp af kendte materialer og redskaber. Mens eksperimenter er produktorienteret, er fuskeri i Tanggaards forståelse løsningsorienteret. Men en væsentlig egenskab har de til fælles. Et nyt produkt eller en ny løsning skal *erkendes* som ny.

Det nye skal erkendes som nyt

Afgørende for både eksperimenter og fuskeri er, at man får øjnene op for det nye, dvs. man skal erkende det nye som nyt. Som den tyske professor i pædagogik Sönke Ahrens

henviser til, udfolder disse erkendelsesprocesser sig i grænsesituationer. Grænsen er overgangen fra det ukendte til det kendte. Når man påvirker materialer og redskaber enten manuelt eller ved hjælp af teknik, undersøger man det, man ikke forstår. Det uforståelige eller ubegribelige skal gribes, og det sker netop i grænsesituationer. I grænseområdet mellem det ukendte og kendte opstår muligheden for at finde ny viden, nye udtryk eller nye løsninger (Ahrens, 2011).

Eksperiment og fuskeri udmærker sig ved sin handlingsorientering. Det ukendte og tvetydige pirrer nysgerrigheden og appellerer til undersøgende handling. Materialer og redskaber påvirkes aktivt. Man skal gøre noget, inden man kan erkende noget. Tingene forandres gennem aktiv handling, og erkendelse kan opstå ved at opleve konsekvenserne af denne handling. Heri ligger deres erkendelsespotentiale. Både ved eksperimenter og fuskeri skabes der forandringsprocesser, og muligheden for erkendelse kan opstå ved at observere disse forandringsprocesser. Dvs. forandringsprocesser har potentialet til at erkende noget nyt (Ahrens, 2011).

Disse teoretiske overvejelser om eksperimenter og fuskeri kan bruges til at rette fokus mod processuelle aspekter, da det kan vise sig, at lignende processer muligvis er i gang, når børn får lov til at arbejde eksperimenterende og fuskende i æstetiske projekter.

Eksperimentelle praksisser i børnehaven – 3 eksempler

De tre følgende eksempler belyser på hver sin måde karakteristiske aspekter, der kendetegner eksperimentelt arbejde i barnehøjde. Eksemplerne er valgt på grund af deres forskellige tilgange til æstetisk praksis. De beskrives i ord og billeder, og derudover vil jeg også anskueliggøre bestemte aspekter af det læringspotentiale som opstår, når børn eksperimenterer og fuser.

Eksperimentelle processer i børnehøjde opstår gennem handling og appellerer i høj grad til kropslige, sanselige erkendelsesprocesser. Disse processer beskrives ved hjælp af et antropologisk perspektiv. I dette perspektiv betragtes handling og perception som en *interaktiv proces*, som udspiller sig mellem mennesket og verden eller mellem barnet og en opgave. Processen har en dialogisk form, hvor mennesket og verden ikke står over for hinanden, men er relationelt knyttet sammen. Dvs. handling og perception muliggør en kropslig og sanselig tilgang til verden og skaber samtidig barnets grundlag for mangfoldige kropslige, materielle og sociale erfaringer. Når børn og pædagoger arbejder undersøgende med et æstetisk tema, foregår arbejdet i sanselige dialoger mellem barnet og de ting, der udforskes (Grupe, 1982).

Eksperimenter med vand og lyd

Eksperimenter med lyd og vand har haft det formål at undersøge, på hvilken måde vand kan forandre tingenes lyd, og hvordan man kan fremstille særlige lyde ved hjælp af vand. Der deltog 10-12 børn og to pædagoger i eksperimentet. Forløbet startede med at vise børnene et videoklip af performancegruppen Stomp (<http://youtu.be/EULpbJQLzSg>). I videoen kan man se, hvordan fire mænd præsterer en enestående performance med rytmer og særlige lydfremstillinger gennem en kombination af vand og forskellige køkkenmaterialer. Mændene er iklædt gule gummihandsker og har håndvaske hængende på maven. Håndvaskene er fyldt med vand, kopper, gryder og skeer, og ved hjælp af disse remedier skaber de fire uhørte og originale lyde, som bliver til en unik oplevelse gennem deres rytmiske iscenesættelse.

Med disse oplevelser in mente gik pædagogerne og børnene efterfølgende rundt i huset for at finde deres egne redskaber til at eksperimentere med lyd og vand. I kælderen fandt de bl.a. zinkbøtter, flamingokasser, rør og i køkkenet trugte, blikdåser, sier, låger, metalbakker osv. Alle tingene blev taget ud på legepladsen, og sammen med en vandbeholder og en vandslange var den eksperimentelle ramme skabt, klar til brug.

Billede 3: Hvordan lyder et metalrør, når vand løber igennem? Hvad kan man bruge en si til? Hvordan lyder en flamingoplaade eller en metalskål sammen med vand?

Der blev hældt ud og fyldt på og samtidig lyttet. Der gnides på våde overflader for at lokke underlige, ukendte lyde frem. I første omgang undersøgte pædagogerne sammen med børnene, hvordan redskaber og materialer lyder under påvirkning af vand. En af pædagogerne har beskrevet processen på følgende måde:

Vi undrede os sammen med børnene og var på den måde eksperimenterende sammen med børnene. Vi benyttede os af at gå foran, gå ved siden af og gå bagved. Vi fandt sammen frem til nogle mulige "vandinstrumenter", udviklede på det sammen med børnene og lod børnene udvikle på dem efterfølgende. Processen udvikles, idet vi sammen med børnene leger os frem til nye lyde.

Denne fælles undren har ført til mange små fuserier og eksperimenter:

Hvordan lyder en flamingokasse med vand i, når man med fødderne glider over bunden?

Hvordan lyder flamingo, når der bliver sprøjtet på det, og når man samtidig slår med en pind på det?

En opstilling af børns eksperimenter med vand og "lydinstrumenter".

I disse eksperimenterende processer kan børnene få lyderfaringer på en handlende, sanselig måde. Der stilles mange implicite og eksplicite spørgsmål til materialet, og børnene fik svar ved at opleve konsekvenserne af deres handlinger. Således kunne de eksempelvis erkende, at tomme blikdåser lyder anderledes end halvfylde, og dåsen forandrer lyden, når man slår på den, mens man hælder vandet ud. Der er en stor forskel på, om man sprøjter på flamingo eller metal. Mærkelige, næsten ubeskrivelige lyde får man, hvis man gurgler vand, og det kræver øvelse at puste vand rytmisk ud i takt med andre. Forundring går hånd i hånd med aktiv deltagelse. Der sker noget hele tiden, og når børnene selv får lov til at fumble og tumle med tingene, har det en stor tiltrækningskraft på børn.

Kan man lave rytmiske lyde ved at gurgle vand? Er det muligt at sprøjte vand ud af munden som små lydekspllosioner?

Små eksperimenter og fuserier kan bidrage til mange basale kropslige og materielle erfaringer i interaktionen mellem barnet, vand og redskaberne. Børnene manipulerer, roder rundt eller sjusker med vandet og redskaberne, og mens de gør det, får de et svar.

De får svar af materialet uden nødvendigvis at have stillet et spørgsmål. På denne måde kan børnene finde ud af, hvordan materialerne lyder, og i processen opstår der mange ukendte lyd kvaliteter og nye idéer til vandinstrumenter. De kan erkende, at lyd udelukkende opstår gennem aktivitet. Først når man sprøjter, gnider eller hælder, responderer tingene med en særlig lyd.

Aktiv påvirkning skaber lydoplevelser.

Disse erfaringer med vand, lyd og redskaber kan efterfølgende struktureres, rytmiseres og iscenesættes. Ukendte vandinstrumenter og lydskabelser opstår gennem nye kombinationer af forholdsvis kendte redskaber som resultat af en eksperimenterende, fuskende tilgang. På denne måde kan et sådant lydeksperiment skabe grobund for børns egne originale udtryksformer med vand og lyd.

Eksperimenter med lys og skygge

Dette eksperiment har haft til formål at fremme børnenes sensibilitet i forhold til lys og skygge. Der deltog en pædagog og 8-10 børn. Projektet startede med at undersøge skyggevirksomheder i børnehavens såkaldte glashus, som er et indgangsløse lokale med et stort glasparti, der vender mod syd, hvilket giver et meget lyst rum. For at skabe skyggevirksomheder på gulvet har pædagogen sammen med børnene sat malertape op på vinduerne. Børnene fik udleveret ruller med malertape og blev undervist i kunsten at rive malertape over. Alle kunne sætte malertape op, hvor de nu synes. Materialet kræver koordination og appellerer til handling.

Efterhånden blev den nederste halvdel godt besat med tape, og indimellem standsede pædagogen og børnene op og forsøgte at studere skyggerne på gulvet.

Malertape sættes op på vinduerne for at studere skyggevirksomheder på gulvet. Forskellige mønstre opstår på vinduet.

På et tidspunkt begyndte børnene at hente ting på legepladsen, som blev tapet op udvendigt på vinduet, og de forsøgte at finde skyggerne indenfor. En af drengene opdagede, at han kunne se skyggen indvendigt på glasset, hvis han tapede hele indersiden til – tingenes skygge kom til at stå meget tydeligt på den hvide flade. Det gav anledning til at finde kulørt papir frem og sætte det op på vinduet. Mange detaljer, som man ikke ville se blot ved at kikke på tingene, trådte frem, fordi de nu var en skygge og dermed en flade med kontur.

Skyggeinstallationer på vinduet ved hjælp af farvet papir.

Skyggerne var svære at se på det marmorerede linoleumsgulv, og derfor fik en dreng idéen at fange skyggerne med et stykke lys karton.

Skyggen af en hæk blev indfanget og synliggjort gennem den hvide karton.

Idéen gav anledning til at lave flere skyggeinstallationer rundt omkring på legepladsen. Børnene prøvede at fange skygger af buske og træer med papir. Forskellige stykker papir blev sat op på steder, hvor skyggen faldt, så man bedre kunne se den. Efterfølgende tegnede børnene skyggen op med blyant for senere på dagen at vende tilbage for at se, om der skete nogle forandringer med tiden. Børnene var optaget af at komme med bud på, hvor skyggen ville falde, og af at finde nye steder, hvor de kunne skabe en skygge. Således var de aktive vidner til, hvordan grenenes skygge fremtræder som todimensionel form, der skaber vidunderlige mønstre på papiret.

Tilbage i glashuset blev vinduerne i de næste dage dækket med opskårne plasticsække. Afdækningen tager ikke alt lyset, men resultatet er et ret skummelt rum. Opsætningen gav anledning til at tegne på skyggeinstallationerne med sprittusser.

Plasticfolien på vinduet gav anledning til at tegne på skyggeinstallationerne med sprittusser.

Hele projektet blev afsluttet med, at børnene måtte klippe små huller i plasticen for at se, hvordan lyset og stemningen i rummet forandrer sig.

Et første forsigtigt klip i plasticfolien.

I starten blev der klippet små huller i plasticen. Arbejdet var præget af stor koncentration og engagement. Stemningen blev efterhånden lysere i glashuset. Selvom pædagogen flere gange henviste til fænomenet, blev det kun kort bemærket af børnene og næsten ikke kommenteret. Det mest spændende var nemlig klippeprocessen og materialets forandring i kraft af aktiviteten.

Klipperiet griber om sig, og nogle steder hænger plasticen i laser. Plasticen blaffer i luften, og børnene hiver i det, og det løsner sig foroven og falder ned. Efterhånden som plasticen falder ned, bliver der mere og mere lyst i rummet. Et par drenge samler plasticen, taper det sammen med malertape, og hurtigt er en kasteleg i gang med plasticbolde af egen produktion.

Kaste- og gribelege er sjovere, når man selv har fremstillet bolden af plastic.

Pludselig viser malertape sig at være et ukendt og meget interessant materiale at lege og eksperimentere med og skaber på denne måde forskellige ruminstallationer, som udviklede sig tilfældigt.

Børnene lærer ved at eksperimentere

Eksperimenter med lys og skygge kan muligvis bidrage til at øge børnenes sensibilitet over for skyggernes egenskaber, foranderlighed, kontur og form. I processen kan børnene finde ud af, at det er vanskeligt at se en skygge på en urolig baggrund, men meget lettere, hvis man har en ensartet, lys baggrund. Generelt set fremtræder skygge bedre på en lys og homogen flade. Materialerne og rummet forandrer sig under lysets påvirkning.

Klippeaktiviteten skaber nye forandringer ved lys- og skyggeforholdene.

De færdige skyggeinstallationer på vinduerne som fælles produkt af en eksperimentel proces.

Børnene kan danne sig erfaringer om lysets indfald i forhold til tingenes position i rummet. De kan opleve, at et objekt giver skygge på den modsatte side af lyskilden, og at skygge altid fremtræder todimensionelt. En hæk med mange grene på kryds og tværs skaber todimensionelle mønstre og figurer på en ensartet, lys baggrund. Disse små erkendelser kan bidrage til at få en gryende forståelse for grundlæggende vekselvirkningsprincipper: Lys er årsagen til skygge.

I arbejdsprocessen med lys og skygge opstår der ligeledes æstetiske produkter, som bærer karakter af en eksperimentel og fuskende tilgang. Materialernes skyggeforhold skulle undersøges, og i processen opstod der mønstre og former ved tilfældigheder. De fleste produkter var midlertidige og har forandret sig undervejs. Der var plads til, at børnene kunne følge deres egne idéer, og til sidst opstår der nye lege og skygge- og ruminstallationer med tape, som ikke var tilsigtet

i starten. Produkterne har udformet sig undervejs. De opstod på baggrund af tilfældige eksperimenter og fuskier med materialer, lys og skygge.

I starten var projektet ikke målrettet mod et færdigt produkt, og pædagogen var ikke helt klar over, hvad hun ville udvikle sammen med børnene. Det har skabt et rum præget af åbenhed med plads til at lege og pusle med noget, som måske bliver til noget og måske ikke gør. Processen var i fokus, og der var ingen krav om at producere noget bestemt. Produkterne har udformet sig, selvom der ikke var nogen fast formulerede forventninger til, hvad der skulle ske. De opstår på baggrund af konkrete eksperimenter og fuskier med materialer, lys og skygge. Hverken pædagogen eller det enkelte barn var skabende, men de handlinger, de gjorde sammen, var i sidste ende æstetisk formgivende. I denne tilgang til eksperimentel praksis kommer handlingen før betydningen.

Eksperimenter med farver

Dette projekt var et storstilet eksperiment med farver. Til formålet blev der etableret et såkaldt farvelaboratorie. Rammen var et stort stykke papir af ca. 1,5 x 10 meters længde, som var rullet ud på et let skrånende areal på legepladsen. En vandslange med sprøjtepistol var tilkoblet, og forskellige bøtter med farvepulver stod parat sammen med spiseskeer til at påføre farverne med. I projektet deltog 2 pædagoger og ca. 10 børn. Eksperimentet blev i alt gennemført 3 gange med små forandringer i forhold til materiale, formål og forsøgsopstilling.

Som det første blev papiret vandet, således at farvepulverne bedre kunne hæfte. Herefter fik børnene lov til, med store armbevægelser, at kaste farver på papiret, så det støvede. Børnenes særlige måde at påføre de pulveriserede farver på gør, at gul, orange, blå, lilla eller grøn fremtræder med deres bestemte, karakteristiske kvaliteter på baggrund af det våde, hvide papir. Farverne blander sig tilfældigt og danner særlige former og mønstre. I kraft af kastebevægelsen og farvens pulveriserede konsistens ligner det små farveekspllosioner.

Processen er i høj grad kendetegnet af interaktionen mellem aktørerne, farverne og papiret. Hvert nyt kast udvider kombinationsmulighederne i farvelaboratoriet. Børnenes handling skaber forandringsprocesser på papiret, og samtidig kan de observere denne forandring, de selv har fremprovokeret. Handling og observation går hånd i hånd, og undervejs kunne der opdages ukendte farvekombinationer, former og mønstre. Processen er i høj grad transparent, og således kan børnene erkende, hvordan kendte farver blander sig på ukendte måder og danner nye former og mønstre på papiret.

En ny dimension af forandring opstår, når man sprøjter vand på farverne. I kraft af vandets viskositet og det let skrånende underlag begynder farverne på nye måder at flyde ind i hinanden. Samtidig påvirker vandet også papiret. Det krøller sig sammen eller danner boblende buler, og den proces skaber farvede pytter og små vandløb i vidunderlige farver og bløde former. De enkelte farver taber deres individuelle, lysende kraft og smelter sammen til nye farvekombinationer.

Med vandpistolen i hånden skaber børnene intuitivt forandringsprocesser, som påvirker farvelaboratoriet som helhed. Vandets strøm og underlaget gør forandringerne ustyrlige, og nye farvekompositioner, bløde former og mønstre opstår. Så

Ved hvert kast aftegner der sig nye og ukendte kombinationer af farver, former og mønstre på det hvide papir.

længe vandet løber, er forandringerne ustandselige, og de kan hverken fikseres eller reproduceres. Nogle gange er de kun synlige i et øjeblik, inden strømmen forandrer dem igen. Til sidst samler farverne sig til et lille, grønrumset vandløb, som forsvinder gennem risten ned i kloakken.

De vidunderlige farvekombinationer appellerer til at fastholde processen, og en del børn samler uopfordret det farvede vand i spande. På pædagogernes opfordring tager nogle børn aftryk af et markant sted i farvelaboratoriet ved hjælp af et lille ark papir. Snart lå der mange farvede papirark til tørring som et produkt, der skulle vidne om processen.

Med vandpistolen i hånden skaber drengen nye farvekombinationer og mønstre.

Et dreng er i gang med sit eget jord- og farve eksperiment i farvelaboratoriet.

Andre børn har haft gang i egne små eksperimenter. Eksempelvis har de undersøgt, om det er muligt at blande farve med jord.

På denne måde giver eksperimentelle forsøgsanordninger rige muligheder for en aktiv udforskning af det ukendte. Selvom eksperimentet med jord og farve endte som en grå-

Et forsøg på at fastholde den eksperimentelle proces med farver og vand.

Farvebøtter skaber nye blandingsmuligheder i farvelaboratoriet.

grumset masse, bidrager disse erfaringer til grundlæggende erkendelser om farver, materialer og deres kombinationsmuligheder.

En anden gang har pædagogerne skiftet pulveret ud med flydende farver, og også her var børnene meget optaget af processen. I dette tilfælde blev farvekombinationerne kraftigere.

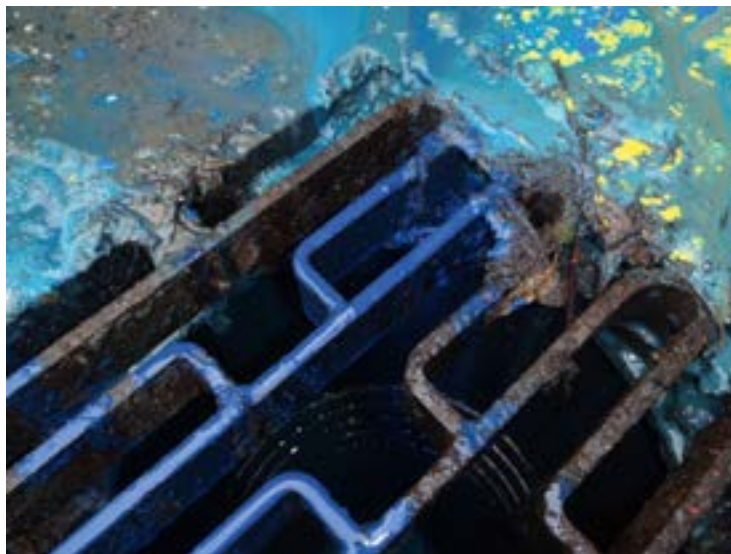
Børnene foto-dokumenterer

For at finde ud af, hvad børnene er optaget af i farvelaboratoriet, skulle de tage fotografier af processen. En analyse af de ca. 420 fotografier kunne dokumentere, at børnene har fokuseret meget på detaljer (ca. 281 fotografier). Især sammensmeltningssprocesser af farver, former og mønstre har tiltrukket sig deres opmærksomhed (ca. 190 fotografier), og indimellem har de skabt fotografier med et stærkt æstetisk udtryk, som billede herunder bevidner.

Derudover var børnenes fotografiske opmærksomhed rettet mod genstande i periferien af eksperimentariet. F.eks. viser en hel serie fotografier detaljerede optagelser af den rist på legepladsen, gennem hvilken det farvede vand fra laboratoriet forsvandt i kloakken.

Mange børn var fotografisk optaget af detaljer i periferien af farvelaboratoriet.

Dette udvalg af børns fotografier af farvelaboratoriet viser på en anskuelig måde, hvordan enestående, originale produkter af æstetisk kvalitet kan opstå gennem en kombination af børnenes optagethed af detaljer, eksperimentel virksomhed og tilfældighed.

Børnene har fotograferet farvekompositioner med en stærk udtrykskraft.

Om tilgangen til eksperimentelle processer i børnehøjde

De tre beskrevne eksempler viser tre forskellige metodiske tilgange til eksperimentelle processer i æstetisk pædagogisk praksis. Ved det første eksempel blev en eksisterende kunstnerisk praksis brugt som inspiration til egne forsøg med lyd og vand. Den rytmiske iscenesættelse gav anledning til at stille sig undrende over for materialernes klang i forbindelse med vand. Samtidig har inspirationen motiveret børnene til at skabe egne individuelle lydoplevelser og i fællesskab finde nye "vandinstrumenter".

Forløbet med lys og skygge har ikke haft en stor opsætning og var præget af en meget åben tilgang til et tema. Malertape på vinduerne startede processen, og forløbet har udviklet sig undervejs. Pædagogen var i høj grad opmærksom på, hvad der fangede børns interesse. Der var plads til egen idéudvikling og fuskeri. Dog har pædagogen påvirket processen med nye tiltag. Således blev der løbende inddraget nye materialer, og det mørklagte rum har skabt nye undersøgelsesmuligheder.

Ved eksperimenter med farver har rammen haft en afgørende funktion. Den eksperimentelle ramme har skabt forudsætning for, at farverne kunne blande sig i ukendte kombinationer, mønstre og former. Samtidig har pædagogerne her arbejdet med en storstilet skalaforandring. Papirets dimensioner blev mangedoblet, og penslen blev udskiftet med spiseskeer, farveflasker og vandpistolen. Derigennem opstod der nye betingelser for at udforske farverne på en mere handlingsorienteret måde.

Således giver eksperimentelle forsøgsanordninger anledning til at udforske redskaber og materialer på en måde, som man normalt ikke gør. Et bevidst udvalg af materialer er derfor en afgørende faktor ved planlægningen af eksperimentelle miljøer. Udvalg, anordning og kombination af materialer har betydning for dynamikken i den eksperimentelle praksis. Materialerne skal appellere til forandring, observation og handling. En kombination af plastiske materialer som ler, modellervoks eller sne, faste materialer som træstykker, sten eller metal-

rør og fleksible materialer som stof, plasticunderlag eller tape kan fremme eksperimentel virksomhed. Derfor er f.eks. vand et velegnet element, fordi det kan kombineres med mange andre materialer på alle årstider.

” En kombination af plastiske materialer som ler, modellervoks eller sne, faste materialer som træstykker, sten eller metalrør og fleksible materialer som stof, plasticunderlag eller tape kan fremme eksperimentel virksomhed.

I det æstetiske pædagogiske arbejde kan eksperimentelle miljøer dermed karakteriseres som et fysisk rum, hvor børn ved hjælp af pædagoger har mulighed for at undersøge materialernes mulighedsbetingelser på en sanselig, kropslig måde gennem en tematisk bearbejdning. I centrum står det processuelle arbejde, og æstetiske udtryk opstår som resultatet af en uforudselig materialisering af handlingsprocesser.

Pædagogens rolle i arbejdet med eksperimentelle processer

Pædagogen kan tilskrives en afgørende rolle i arbejdet med eksperimentelle processer. En eksperimentel tilgang til æstetisk arbejde kræver en åben indstilling og mod til ukendte processer, fordi der iscenesættes rammer med åbne opgavestillinger uden forudbestemte mål. Processen er i høj grad styret af improvisation. Udfordringen er at kunne gribe og ikke afslå idéerne og intuitivt respondere på øjeblikkets potentielle muligheder (Svendsen, 2014).

Pædagogens rolle kan bedst karakteriseres som iscenesætter, inspirator, forsøgsassistent, regulator, facilitator eller navigator i forbindelse med uforudselige processer. Som inspirator tages børnene med i processen, og her fungerer pædagogen som rollemodel.

Som rollemodeller må pædagogerne meget gerne udfordre hinanden.

Derudover skal der sættes ord på de sanselige processer, således at børn kan lære af denne kombination af begrebslighed og egen sanselighed.

Samtidig kræver processen sans for det situative, en fornemmelse for vekselspillet mellem udfordring og tryghed.

Som forsøgsassistent skaber pædagogen plads til udvikling af egne idéer og hjælper børnene med deres små projekter, sådan at de bliver en succes.

En anden væsentlig pædagogisk færdighed er at facilitere eksperimentelle processer. Måltrettet procesvejledning kan åbne op for ukendte muligheder, da børn ikke nødvendigvis bliver eksperimenterende af sig selv. Efter pædagogernes udsagn kan der allerede i børnehavealderen spores en tendens til, at børn hurtigt tilpasser sig gældende regler, normer og konventioner i den kulturelle omverden og sociale kontekst, som de vokser op i. Derfor har de brug for pædagoger, der viser dem, at livet rummer mange flere muligheder, end man selv tror på.

Den eksperimenterende pædagog viser børnene anderledes perspektiver på verden og tør at lave ting på en anderledes måde. "Du er skør!" Dette barneudsagn bliver i Paletten ikke betragtet som en fornærmelse, men som en tilkendegivelse af, at det lykkedes at vise holdninger til omverdenen, der bryder med gængse normer og værdier. Derigennem lærer børnene at acceptere, at det er o.k. at lave skøre ting, at det er o.k. at være anderledes, og at der er plads til forskellighed.

Nogle gange handler det om at tage børnene med i processen, selvom de ikke selv tør i første omgang.

Pædagogen viser nye muligheder og træder i baggrunden, når de kan se, at børnene har grebet idéen.

Inspiration til æstetiske projekter hentes i hverdagens begivenheder, fra professionelle kunstneres virksomhed, fra internet eller fra læreplanstemaer.

Pædagogen som forsøgsassistent.

Eksperimentelle miljøer i børnehaven

I eksperimentelle miljøer har pædagogen og barnet i fællesskab muligheden for at stille sig undrende over for verden, kulturen og materialiteten. I modsætning til den eksperimentelle praksis i videnskab og kunst er processen ikke nødvendigvis allerede i starten rettet mod nye produkter eller kunstformer. Imens eksperimenter i videnskab og kunst hovedsageligt har det formål at gøre nye opfindelser, har eksperimentelle processer i børnehøjde det formål at fremme børns opfindsomhed. Dermed har eksperimenter og fuseri i børnehaven et andet fokusområde. I centrum står den undersøgende tilgang til et æstetisk tema. Tilgangen kan karakteriseres som en interaktiv proces, en sanselig dialog mellem barnet, temaet og materialerne. I en handlende dialog med materialerne danner barnet sig et grundlag for mangfoldige kropslige, sanselige indtryk. Dialogen er samtidig forudsætning for produktskabende virksomhed.

Et andet karakteristisk kendetegn for de skabte æstetiske produkter er deres kollektive tilblivelse. De opstår i samspillet mellem pædagogen og barnet eller imellem børnene. Den ene bliver inspireret og bygger videre på det, den anden gør med de materialer, som står til rådighed eller er ved hånden. På denne måde bidrager fællesskabet i høj grad til at finde nye muligheder for at kombinere kendte materialer eller udvikle det, der i forvejen er skabt af andre. I disse situationer bliver opfindsomhed et kollektivt anliggende. På denne måde appellerer eksperimenterende miljøer til børns opfindsomhed i spændingsfeltet mellem imitation og inspiration og kan med fordel vægtes som et mere selvstændigt element i det æstetiske pædagogiske arbejdsfelt.

I nyere kreativtetsforskning har man fået øjnene op for den eksperimentelle praksis som en væsentlig forudsætning for innovation (Tanggaard, 2010; Tanggaard, Birk & Ernø, 2012).

Forskningen har søgt at løsrive kreativitet fra sin tætte og eksklusive forbindelse til kunst og kultur ved at argumentere for, at kreativitet findes inden for alle livsdomæner. Det fremhæves, at kreativitet kan læres og trænes (Tanggaard, 2010) eller er et spørgsmål om dannelse (Hammershøj, 2012). Ligeledes betragtes materialitet og samskabelsesprocesser som væsentlige faktorer for kreativitetsudvikling (Tanggaard, 2010 b).

Ekperimentelle miljøer, som beskrevet i dette hæfte, kan bidrage til udviklingen af kreative evner hos børnene. Men det kræver pædagoger, der udfordrer børn til at prøve nye ting og også selv har lyst til at agere kreativt (Tanggaard, Birk & Ernø, 2012). En forståelse for eksperimentelle processer kan kaste lys over kreativitetens oprindelse som "epistemology of the hand" (Brinkmann & Tanggaard, 2010).

Afrundende betragtninger

I det æstetiske pædagogiske arbejde kan der generelt spores en tendens til en orientering mod det formsproglige. Således betragter Austring & Sørensen æstetisk virksomhed som en mediering, hvorigennem subjektet omsætter sine indtryk af verden til æstetiske formudtryk for at kunne reflektere over

og kommunikere om sig selv og verden (Austring & Sørensen, 2006, s. 107). Det æstetiske forstås som en skabt eller tilsigtet form, der kan udtrykke tanker eller det usigelige (Hohr & Pedersen, 1996). Tendensen kan groft karakteriseres som det æstetiske udtryks dominans (Johansen & Morsing, 2013).

I den institutionelle praksis er der tilbøjelighed til at rette æstetiske arbejdsformer mod et formet produkt. Produktet bruges tit til dokumentation og legitimation af det æstetiske arbejde. Derfor arbejdes der hen mod det skønne og fremviselige produkt til glæde for forældrene og til profilering af institutionens pædagogik. I mange tilfælde er produkterne et resultat af en proces, der er præget af reproduktion og ikke nyskabelse. En alt for tidlig fokusering på det formsproglige slører muligvis pædagogernes blik for de værdier, der kendetegner den eksperimentelle praksis. Denne tendens kan modvirkes ved at starte æstetisk virksomhed gennem iscenesættelsen af miljøer, der fremmer børns undersøgende tilgang og eksperimentelle udfoldelsesmuligheder. Men det kræver en større anerkendelse af værdien af denne type miljøer og en forståelse for opfindsomhedens oprindelse i eksperiment og fuskeri.

Litteratur

- Ahrens, Sönke (2011):** Experiment und Exploration: Bildung als experimentelle Form der Welterschließung. *Transscript.*
- Aune, Alison (2005):** Building with Colors and Shapes: The Modernist Aesthetic for Young Children. I: *Art Education*, nr. 58/1, s. 25-32. NAEA.
- Austring, Benny D., & Sørensen, Merete (2006):** Æstetik og læring. Grundbog om æstetiske læreprocesser. *Hans Reitzels Forlag.*
- Barrett, Margaret S. (2006):** Inventing songs, inventing worlds: the 'genesis' of creative thought and activity in young children's lives. I: *International Journal of Early Years Education*, vol. 14, nr. 3, s. 201-220. *Routledge.*
- Brinkmann, Svend, & Tanggaard, Lene (2010):** Toward an Epistemology of the Hand. I: *Studies in Philosophy and Education*, nr. 29, s. 243-257. *Springer.*
- Duus, Gitte, et al. (2012):** Aktionsforskning – en grundbog. *Samfundslitteratur.*
- Dohn, Nina Bonderup (2009):** Erkendelsesteori og læringsteori. I: Etmedi, Maqziar, Wiberg, Merete, Paulsen, Michael & Klausen, Søren Harnow (red.): *Læring og erkendelse. Filosofi og læring nr. 1.* *Aalborg Universitetsforlag.*
- Gruppe, Ommo (1982):** Bewegung, Spiel und Leistung im Sport. *Verlag Karl Hofmann.*
- Johansen, Marin Blok, & Morsing, Ole (2013):** Kampen mod det æstetiske udtryks dominans. I: Jensen, Jens-Ole, & Johansen, Martin Blok (red.): *Æstetik.* *BUKS – Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur. Nr. 57.*
- Hammershøj, Lars Geer (2012):** Kreativitet – et spørgsmål om dannelse. *Hans Reitzels Forlag.*
- Hohr, Hans Jörg, & Pedersen, Kan (1996):** Æstetiske læreprocesser. *Dansklærerforeningen.*
- Kristiansen, Søren, & Krogstrup, Hanne Kathrine (1999):** Deltagende observation. Introduktion til en forskningsmetodik. *Hans Reitzels Forlag.*
- Lim, Boo Yeun (2004):** The Magic of the Brush and the Power of Color: Integrating Theory into Practice of Painting in Early Childhood Settings. I: *Early Childhood Education Journal*, vol. 32, nr. 2, s. 113-119. *Springer.*
- McLennan, Deanna Marie Pecaski (2010):** Process or Product? The Argument for Aesthetic Exploration in the Early Years. I: *Early Childhood Education Journal*, vol. 38, s. 81-85. *Springer.*
- Madsen, Benedicte, et al. (2010):** Aktionslæringens DNA. En håndbog om aktionslæringens teori og metode. *VIA SYSTEME.*
- McArdle, Felicity, & Piscitelli, Barbara (2002):** Early childhood art education: A palimpsest. I: *Australian Art Education*, nr. 25 (1), s. 11-15. *Deakin.*
- Nielsen, Birger Steen, & Nielsen, Kurt Aagard (2010):** Aktionsforskning. I: Brinkmann, Svend, & Tanggaard, Lene (red.): *Kvalitative metoder. En grundbog.* *Hans Reitzels Forlag.*
- Nyland, Berenice, & Acker, Aleksandra (2012):** Young children's musical explorations: The potential of using Learning Stories for recording, planning and assessing musical experiences in a preschool setting. I: *International Journal of Music Education*, nr. 30(4), s. 328-340. *Sage.*
- Picasso, Pablo (1988):** Über Kunst: aus Gesprächen zwischen Picasso und seinen Freunden. *Diogenes Verlag.*

Radder, Hans (2009): The philosophy of scientific experimentation: a review. I: Automated Experimentation. Hentet fra www.aejournal.net, lokaliseret 4.10.2013.

Rasmussen, Halfdan (2003): Tosserier i udvalg. 15. oplag. Det Schönbergske Forlag.

Rasmussen, Kim (1999): Om fotografering og fotografi som forskningsstrategi i barndomsforskningen. I: *Dansk Sociologi 1*, s. 64-78.

Rheinberger, Hans-Jörg (2012): Experiment, Forschung, Kunst. Jahreskonferenz der Dramaturgischen Gesellschaft, Oldenburg. Manuskript. Hentet fra www.dramaturgische-gesellschaft.de, lokaliseret 4.10.2013.

Sangild, Torben (2009): Objektiv sensibilitet. Om følelser, sansning og objektivitet i nyere kunst og musik. *Multivers Academic*.

Schiesser, Giaco, & Brunner, Christoph (red.) (2012): Practices of Experimentation. Research and Teaching in the Arts Today. *Departement Kunst und Medien Z, Scheidegger & Spiess*.

Staubæs, Dorthe, et al. (2014): Læringslaboratorier og -eksperimenter. *Aarhus Universitetsforlag*.

Stern, Daniel (2010): Vitalitetsformer. Dynamiske oplevelser i psykologi, kunst, psykoterapi og udvikling. *Hans Reitzels Forlag*.

Svendsen, Sonja (2014): Improvisation – om pædagogens møde med barnet i æstetiske processer. I: *Tidsskrift for nordisk barnehageforskning, vol. 8, nr. 7*, s. 1-14.

Tanggaard, Lene (2010 a): Fornyelsens kunst. At skabe kreativitet i skolen. *Akademisk Forlag*.

Tanggaard, Lene (2010 b): Kreativitetens materialitet. I: *Nordiske udkast: tidsskrift for kritisk samfundsforskning*, årg. 38, nr. 1/2, s. 30-42.

Tanggaard, Lene (2014): Opfindsomhed. *Gyldendal Business*.

Tanggaard, Lene, Birk, Rasmus, & Jensen, Steffen Ernø (2012): Daginstitutioners betydning for udvikling af børns kreativitet – et forskningsreview. Institut for Kommunikation, Aalborg Universitet. www.kommunikation.aau.dk

Wedøe, Leif (2009): Glimt fra eksperimentets historie. Fra svingende lamper til fangens dilemma. *Cappelen Damm*.

Welsch, Wolfgang (1995): Ästhetisches Denken. *Reclam*.

Æstetik og eksperimenter i børnehaven

Hvordan lyder det, når vand rammer en metalbakke?

Hvad sker der, når et hvidt papir sættes mellem solen og et træ?

Hvordan ser det ud, når farve kastes på vådt stykke plastic?

Bliv inspireret til en nysgerrig og eksperimenterende pædagogisk praksis med lys, skygge, farver, vand og lyd. Dette inspirationshæfte giver både faglige argumenter og konkret praktisk inspiration til at kvalificere pædagogers arbejde med æstetik og eksperimenter.

Forfatteren bag hæftet er Michael Blume, som har skrevet en ph.d. om bevægelse og læring. Han har flere års erfaringer med æstetisk arbejde og inddragelse af krop og sanser i æstetiske processer. Til daglig underviser han i 'Sundhed, krop og bevægelse' på pædagoguddannelsen i Ikast.